'भृञो बिभर्ति बिभृते भरते भरतीत्यपि ।
ऋदन्तस्य भृणातीति भर्त्सने श्नि तथा भरः ॥' (श्लो. 28) इति देवः ।
भारकः-रिका, भारकः-रिका, [1]बुभूर्षकः-र्षिका, बेभ्रीयकः-यिका ; इत्यादीनि सर्वाण्यपि रूपाणि भौवादिकभरतिवत् (1170) ज्ञेयानि । [2]बिभ्रत्-बिभ्रतौ-बिभ्रतः, बिभ्राणः, [3]भृत्रिमम्, [4]भरथुः, [कवचं] [5]बिभ्राणः, [6]विश्वंभरः-[A]विश्वम्भरा, [7]भार्यम्, [8]इषुभृत्-देहभृत्, [B]उदरंभरिः, [9]भृतिः, [10]भृङ्गारः इत्यादीनि रूपाण्यस्य भवन्तीति विशेषः ।

---

1. 'सनीवन्तर्धभ्रस्जदम्भुश्रिस्वृयूर्णुभरज्ञपिसनाम्' (7-2-49) इत्यत्र भर इति शपा निर्देशात्, अस्य न ग्रहणम् । तेनात्र नेड्विकल्पः । 'इको झल्' (1-2-9) इति सनः कित्त्वात्, 'अज्झनगमां सनि' (6-4-16) इति दीर्घः । 'उदोष्ठ्यपूर्वस्य' (7-1-102) इत्युत्वम् । एवं सन्नन्ते सर्वत्र ज्ञेयम् ।
2. शतरि शपः, 'जुहोत्यादिभ्यः—' (2-4-75) इति श्लुः । 'श्लौ' (6-1-10) इति द्विर्वचनम् । 'भृञामित्' (7-4-76) इत्यभ्यासस्येकारः । उत्तरखण्डे यणादेशः । 'नाभ्यस्ताच्छतुः' (7-1-78) इति नुम्निषेधः । एवमेव शानजन्तेऽपि प्रक्रियोह्या ।
3. भावे, 'ड्वितः क्त्रिः' (3-3-88) इति क्त्रिप्रत्ययः । तस्य, 'तेन' इति वर्तमाने निर्वृत्तार्थे, 'क्त्रेर्मम्नित्यम्' (4-4-20) इति नित्यं मप् तद्धितः ।
4 धातुममुं द्रमिडाः 'डु भृञ्' इति पठन्तीति क्षीरस्वामिवाक्यादवगम्यते । तदानीम्, 'ट्टितोऽथुच्' (3-3-89) इति भावेऽथुच्प्रत्ययः । भरथुः=भारः । "सुधाकरः पुनरथुज्विधौ 'डु भृञ्' इत्युक्त्वा, 'डु भृञ्' इति द्रमिडाः पठन्ति । तेन भृत्रिमम्, भरथुः इति द्वयमिच्छति नन्दी ।' इति । 'डु डु भृञ्' इत्यनुबन्धद्वयमिति शाकटायनः ।" इति पुरुषकारवचनमिह ध्येयम् ।
5 'ताच्छील्यवयोवचनशक्तिषु चानश्' (3-2-129) इत्यनेनात्र वयोवचने चानश्-प्रत्ययः । कवचधारणयोग्यं वयः प्राप्तवान् इत्यर्थः ।
6. 'संज्ञायां भृतॄ—' (3-2-46) इत्यादिना खच्प्रत्ययः । विश्वं बिभर्तीति विश्वंभरः विष्णुः ।
7. 'ऋहलोः—' (3-1-124) इति कर्मणि ण्यत् ।
8. 'क्विप् च' (3-2-76) इति कर्मण्युपपदे क्विप् । तुगागमः ।
9. 'क्तिच्क्तौ च संज्ञायाम्' (3-3-174) इति संज्ञायां क्तिच् । भृतिः=वेतनम् ।
10. 'शृङ्गारभृङ्गारौ' (द. उ. 8-66) इति आरन्प्रत्ययः, नुगागम-गुगागमौ गुणाभावश्च निपात्यन्ते । बिभर्त्युदकं मङ्गलार्थिभिरिति भृङ्गारः=उदककलशः ।

A. 'ततो बलिन्दमप्रख्यं कपिर्विश्वम्भराधिपम् ।' भ. का. 6.108.
B. 'उञ्छवृत्तिरुदरम्भरिरासीत् तादृशेन तपसैव कृतान्तः ॥' या. अ. 21.63.